

Rapport

efter kvalitetsgranskning av modersmålsunder-
visning och tvåspråkig undervisning i de nation-
ella minoritetsspråken i Sverigefinska skolan i
Eskilstuna kommun

Rapport

2012-02-24

2 (21)

Dnr 40-2011:2523

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Sverigefinska skolan i Eskilstuna

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning i de nationella minoritetsspråken under hösten 2011. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Modersmålsundervisning är undervisning i det språk som elevens vårdnadshavare har som modersmål. För att en elev ska vara berättigad till modersmålsundervisning krävs att språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och att eleven har grundläggande kunskaper i det. När det gäller modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska sådan undervisning erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även om antalet elever som önskar sådan undervisning understiger fem. Tvåspråkig undervisning kan anordnas i årskurserna 1–6 för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk. För elever med finska som umgängesspråk får tvåspråkig undervisning även anordnas i årskurserna 7–9. För andra språk än finska får tvåspråkig undervisning anordnas i årskurserna 7–9, dock med stöd av förordningen om försöksverksamhet med tvåspråkig utbildning i grundskolan. Den tvåspråkiga undervisningen ska anordnas så att högst hälften av den sammanlagda undervisningstiden sker på umgängesspråket. Undervisningen ska då planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

Granskningen av Sverigefinska skolan i Eskilstuna ingår i detta projekt. Skolan besöktes den 23–24 november 2011. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Rut Hård af Segerstad och Margareta Bure. I denna rapport redovisar inspektörerna iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i nationella minoritetsspråk genomförs i två delar. I 34 kommuner och 68 grundskolor granskas undervisningen i nationella minoritetsspråk. I en andra del granskas tvåspråkig undervisning där fem skolor med tvåspråkig undervisning ingår. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de kommuner och tvåspråkiga skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden i andra kommuner och skolor. Det enskilda beslutet som fattats för respektive kommun eller skola kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Sverigefinska skolan i Eskilstuna

Sverigefinska skolan i Eskilstuna är en fristående skola som startade sin verksamhet läsåret 1993/1994. Skolan bedriver tvåspråkig undervisning på finska och svenska. Huvudman för skolan är stiftelsen Sverigefinska skolan i Eskilstuna. Skolenheten omfattar förskoleklass och grundskolans årskurser 1–9. Till skolenheten hör även ett fritidshem. Skolan leds av en rektor. Huvudmannen ansvarar även för en tvåspråkig förskola som leds av en förskolechef.

Vid tiden för granskningen, i november 2011, finns 94 elever på skolan, fördelade på förskoleklass och sex klasser i årskurserna 1–9. Eleverna i årskurs 1–4 får sin undervisning i åldershomogena klasser, vidare finns det en klass för årskurserna 5 och 6 samt en klass för årskurserna 8 och 9. Huvudmannen för skolan har inför läsåret 2011/2012 fattat beslut om att inte ta emot elever i årskurs 7. I årskurserna 8–9 finns sammanlagt 11 elever.

Skolan ligger centralt i Eskilstuna. De flesta elever är folkbokförda i Eskilstuna kommun, men skolan tar även emot elever från närliggande kommuner. Cirka 15 procent av eleverna har romsk bakgrund.

På skolan arbetar åtta lärare i ett arbetslag. Några av lärarna är födda och utbildade i Finland. På skolan finns också en elevassistent med romsk bakgrund som arbetar i klasserna och på fritidshemmet. Vid Skolinspektionens besök gavs inte modersmålsundervisning i romani chib. Enligt uppgifter från skolans rektor i samband med faktagranskningen av denna rapport kommer modersmålsundervisning i romani chib att erbjudas från och med slutet av februari då en ny romsk assistent påbörjar sin anställning vid skolan. Undervisningen kommer att ges i två elevgrupper sammanlagt tre timmar i veckan.

Enligt skolans informationsmaterial sker undervisningen huvudsakligen på finska i de lägre årskurserna. Undervisning i och på svenska ökar gradvis och i de högre årskurserna är svenska det huvudsakliga undervisningsspråket.

Rapport

2012-02-24

4 (21)

Dnr 40-2011:2523

Enligt skolans kvalitetsredovisning är grundprincipen för skolans tvåspråkiga undervisning att eleverna under sina 10 år, från förskoleklass till årskurs 9, ska bli aktivt tvåspråkiga. Målet är att eleverna ska ha minst två språk som kan vara undervisningsspråk för fortsatta studier i gymnasieskolan och senare.

Resultat

Organiseras och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps-, och identitetsutveckling?

4.1 Har rektorn och personalen den kunskap som krävs för att bedriva tvåspråkig undervisning?

Syftet med frågeställningen är att undersöka den pedagogiska personalens kunskap om tvåspråkig undervisning, då den är direkt avgörande för kvaliteten på undervisningen. Frågeställningen avser även att belysa rektorns och personalens kunskap om de nationella minoriteternas rättigheter samt betydelsen av modersmål för elevers kunskapsutveckling och skolframgång.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att samtlig personal har finsk eller sverigefinsk bakgrund och talar såväl svenska som finska. Lärarna har antingen svensk eller finsk lärarutbildning. Enligt rektorn har majoriteten av lärarna finska som ämne i sina utbildningar.

Av dokumentation och intervju med rektorn framgår att det finns en tillsvidareanställd lärare på skolan som saknar lärarexamen. Det finns också några lärare som saknar utbildning i de ämnen eller för de årskurser de undervisar i. Enligt rektorn har den lärare som saknar lärarexamen erbjudits möjlighet att komplettera sin utbildning. När det gäller att säkerställa behovet av behöriga lärare för tvåspråkig undervisning framhåller rektorn att skolan vid nyrekrytering annonserar i såväl Sverige som Finland och att det framför allt finns goda möjligheter att rekrytera lärare som är utbildade i Finland. Inför vårterminen 2012 har skolan anställt en lärare med finsk lärarexamen för undervisning i de lägre årskurserna.

Lärarna ger i intervjuer uttryck för kunskap om modersmålets betydelse för flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling. Några lärare har också erfarenhet av modersmålsundervisning och undervisning på finska i Sverige från tidigare lärartjänster eller från eget deltagande i undervisning.

Av intervjuer framgår att personalen regelbundet erbjuds kompetensutveckling för arbetet med modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning. Personalen har vid flera tillfällen deltagit i studiedagar för sverigefinska lärare i Finland. Några lärare har också gjort studiebesök på skolor i Finland. Vidare framkommer att lärarna deltar i Eskilstuna kommuns fortbildning om modersmålsundervisning. Skolans rektor ingår också i en samarbetsgrupp för rektorer vid sverigefinska skolor i Sverige.

Rapport

2012-02-24

6 (21)

Dnr 40-2011:2523

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att personalen har kunskap om tvåspråkig undervisning och ges kompetensutveckling. Skolan har även rutiner för att vid nyanställning säkerställa behovet av behöriga lärare till den tvåspråkiga undervisningen. Det finns dock personal vid skolenheten som saknar utbildning för den undervisning de ska bedriva.

4.2 Är den tvåspråkiga undervisningen en del av skolans systematiska kvalitetsarbete?

Denna frågeställning syftar till att belysa hur den tvåspråkiga verksamheten följs upp och utvecklas med fokus på språkets betydelse för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling. Rektorn behöver se till att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete där också lärarna deltar, i syfte att säkerställa en hög kvalitet på den tvåspråkiga utbildningen.

Det framgår av intervjuer med rektorn och lärarna att rektorn håller sig förtrogen med den dagliga verksamheten genom besök i klasserna, möten med lärarna och genom att ta del av de utvärderingar lärarna gör ämnesvis eller i arbetslaget.

Av intervjuer med rektorn, lärare och elever samt dokumentation framkommer att skolan följer upp elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen på individnivå. Lärarna följer upp elevernas språkutveckling i svenska och finska bland annat med hjälp av olika läs- och skrivutvecklingstest. Lärarna har tidigare utarbetat en egen kursplan för ämnet finska eftersom det saknas en nationell kursplan. Enligt rektorn ska skolan för undervisning i finska från och med höstterminen 2011 följa kursplanen för ämnet modersmål i Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11).

På skolnivå är det främst i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik som skolan följer upp måluppfyllelsen i förhållande till de nationella målen, vilket framgår av insänd dokumentation och intervjuer. I samband med faktagranskningen av rapporten uppger dock rektorn att uppföljning och utvärdering görs i alla ämnen.

I den dokumentation av skolans systematiska kvalitetsarbete som Skolinspektionen tagit del av, skolans kvalitetsredovisning avseende läsåret 2010/2011, görs sammanställningar och analys av måluppfyllelsen mycket sparsamt. Kunskapsresultat redovisas på skolnivå endast i form av resultat i nationella ämnesprov i årskurs 9. I övrigt saknas uppgifter om i vilken utsträckning eleverna når de nationella kunskapskraven. I kvalitetsredovisningen saknas också analys av kunskapsresultaten samt en redovisning av planerade åtgärder för högre måluppfyllelse utifrån en sådan analys.

Av nationell statistik för våren 2011 framgår att eleverna i årskurs 3 i hög grad nådde kravnivån i de olika delproven i ämnesprovet i svenska. Resultatet har förbättrats i förhållande till föregående år. Även resultatet i ämnesprovet i matematik i årskurs 3 har förbättrats. För årskurs 5 saknas uppgifter i den nationella statistiken eftersom antalet elever varit lågt. Däremot har måluppfyllelsen i årskurs 9, uttryckt i andel elever som når målen i alla ämnen och i meritvärde, under åren 2010 och 2011 varit mycket låg. Resultaten har kraftigt försämrats i förhållande till åren innan.

Skolinspektionen har tagit del av skolans timplan. Det framgår att skolan har reducerat antalet undervisningstimmar med ca 20 procent i förhållande till grundskolans timplan i ett stort antal ämnen, bland annat i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen. På så vis har skolan kunnat avsätta cirka 1000 timmar för undervisning i finska från årskurs 1 till årskurs 9, huvudsakligen under timplanebunden tid. Skolinspektionen vill uppmärksamma skolan på att avvikelser från timplanen endast kan göras i den omfattning som framgår av skollagen (2010:800). För att eleverna ska ges möjlighet att nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt i grundskolans ämnen är det viktigt att eleverna får den undervisningstid de har rätt till. Detta är särskilt angeläget mot bakgrund av att många elever i Sverigefinska skolan i Eskilstuna inte når kunskapskraven i ett stort antal ämnen när de lämnar grundskolan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn håller sig förtrogen med den dagliga verksamheten och att skolan följer upp elevernas språk- och kunskapsutveckling. Skolan behöver dock ytterligare förbättra uppföljning och utvärdering av den tvåspråkiga verksamheten i alla ämnen som en del i skolans systematiska kvalitetsarbete. Detta är viktigt för att skolan ska kunna identifiera och konkretisera åtgärder för att öka måluppfyllelsen. Det är också viktigt att skolan säkerställer att eleverna får den undervisningstid de har rätt till enligt bestämmelserna i skollagen.

4.3 Främjar den tvåspråkiga lärandemiljön elevernas språk- kunskaps- och identitetsutveckling?

Syftet med denna frågeställning är att undersöka om lärarna på ett medvetet sätt arbetar för att införliva elevernas bakgrund och erfarenheter i undervisningen. Vidare undersöks om lärarna utgår från en medveten pedagogisk idé om tvåspråkighet som resurs för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling som omsätts i praktisk handling.

I skolans kvalitetsredovisning framhålls att undervisningen skräddarsys för eleverna efter deras behov. En del elever behöver mer undervisning i och på finska som nybörjarspråk och en del mer i svenska. Det framkommer också av intervjuer med lärare och av observationer att lärarna anpassar språk och läro-

Rapport

2012-02-24

8 (21)

Dnr 40-2011:2523

medel till enskilda elevers behov. Observationer och intervjuer visar att eleverna ofta får välja om de vill arbeta med ett läromedel på svenska eller finska. I de lägre årskurserna är finska det dominerande undervisningsspråket, men av klassrumsobservationer framgår att både svenska och finska används av lärare och elever i alla årskurser. Metaspråkliga reflektioner och jämförelser mellan språkanvändning på svenska och finska förekommer ofta i undervisningssituationen.

Av intervjuer med lärare och elever framkommer också att skolan uppmärksammar finska och svenska traditioner under året och olika uttryck för kultur, exempelvis litteratur, musik, maträtter och kläder. Eleverna ger exempel på hur undervisningen anknyter till finsk kultur, exempelvis vid temaarbeten eller så att undervisningen i historia även tar fasta på Finlands historia.

Under läsåret 2011/2012 pågår ett ettårigt musikalprojekt vid skolan, med syfte att stärka elevernas självförtroende, samarbetsförmåga och identitet. Projektet är tvåspråkigt och stöds av Institutet för språk och folkminnen. Alla elever från förskoleklass till årskurs 9 omfattas av projektet. Tanken är att projektet ska stärka minoritetsspråkets status och att eleverna ska våga använda sitt språk oftare och i flera olika situationer. Målet är att kunna uppträda med musiken bland både svensk- och finskspråkiga och på så sätt sprida kunskap om finsk kultur och det finska språket i Sverige. Såväl lärare som de elever Skolinspektionen träffat visade stort engagemang i projektet.

Eleverna har tillgång till läromedel på såväl finska som svenska. På skolan finns ett bibliotek med facklitteratur och skönlitteratur. För finskspråkig litteratur kan skolan även vända sig till den finska avdelningen på Eskilstuna stadsbibliotek, som även tillhandahåller svenska böcker för skolans läsprojekt. Skolan har även IT-verktyg i form av specialpedagogiska dataprogram för undervisning i bland annat svenska, finska, engelska och matematik.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att den tvåspråkiga lärmiljön positivt bidrar till elevernas språkutveckling och till att stärka deras tvåspråkiga identitet.

4.4 Hur organiserar, genomför och följer skolan upp elevernas behov av särskilt stöd?

Tvåspråkig undervisning har visat sig framgångsrik när det gäller elevers språk- kunskaps- och identitetsutveckling. Här undersöks om eleverna får det stöd som de har rätt till och i vilken mån det är anpassat efter varje enskild elevs behov.

Bland lärarna finns två specialpedagoger som utreder behov av särskilt stöd och som också ger stöd till elever antingen enskilt med en elev eller tillsammans med läraren i klassen. De äldre eleverna ges särskilt stöd enligt ett ämnesövergripande system i form av veckoprojekt. Åtgärdsprogrammen utvärderas, enligt rektorn, vid flera avstämningstillfällen varje termin.

Skolan har en plan som innehåller rutiner för att utreda och erbjuda särskilt stöd, benämnd Handlingsplan för det specialpedagogiska arbetet. Planen som är upprättad i juni 2010 gäller, enligt skolans rektor, vid tiden för granskningen. De rutiner för att utreda behov av särskilt stöd och utarbeta åtgärdsprogram som beskrivs i planen överensstämmer emellertid inte fullt ut med bestämmelserna i skollagen, bland annat vad gäller rektorns ansvar. Enligt rektorn kommer planen att revideras.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Sverigefinska skolan i Eskilstuna har rutiner för att ge särskilt stöd till elever som behöver det. Skolan följer också upp de stödinsatser som ges. Skolans rutiner för att utreda behov av särskilt stöd och utarbeta åtgärdsprogram behöver dock skyndsamt revideras så att de överensstämmer med bestämmelserna i skollagen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att undersöka hur kommunerna informerar om rätten till samt fullgör sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt skollag och skolförordning. I syftet ingår också att granska tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken.

Granskningen har utgått från följande frågeställningar:

1. Fullgör kommunen sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt de krav som ställs i författningarna?
2. Ges de elever som har behov av studiehandledning på modersmål i de nationella minoritetsspråken?
3. Beaktar kommunen möjligheten att använda tvåspråkig undervisning?
4. Organiseras och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling?

Ett särskilt fokus har ägnats romska elever och vilka förutsättningar dessa elever ges att delta i undervisning i romani chib.

I Sverigefinska skolan i Eskilstuna har granskningen skett enbart utifrån frågeställning nummer 4.

Rapport

2012-02-24

10 (21)

Dnr 40-2011:2523

Metod och material

Granskningen av tvåspråkig undervisning på nationella minoritetsspråk omfattar fem grundskolor i fyra kommuner. Granskningen av den tvåspråkiga undervisningen i Sverigefinska skolan i Eskilstuna har genomförts med flera olika metoder. Förutom analys av inskickade dokument har intervjuer genomförts med rektorn, med lärare och med elever. Dessutom har inspektören genomfört ett flertal observationer av den tvåspråkiga undervisningen.

Med anledning av det särskilda fokus som riktas mot den romska minoriteten genomförs också gruppintervjuer med romska elever och föräldrar som bor i kommuner som ingår i granskningen. Detta material kommer enbart att ingå i den övergripande rapporten.

Kvalitetsgranskning modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken

Författningsstöd¹ modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i nationella minoritetsspråk

Organiseras och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling?

Ges eleverna i den tvåspråkiga undervisningen förutsättningar att nå minst kunskapskraven?

Denna frågeställning syftar till att undersöka huruvida elever i den tvåspråkiga undervisningen når minst kunskapskraven. Forskning visar att tvåspråkig undervisning är en central framgångsfaktor för elevers kunskapsutveckling. Här undersöks även hur lärarna stödjer och följer upp den enskilda elevens utveckling.

Inom detta område granskas följande:

Resultaten på nationella prov i årskurs 3 och 5 de senaste 3–5 åren.

Elevernas genomsnittliga meritvärde i åk 9 de senaste 3–5 åren.

Andelen elever med fullständigt slutbetyg de senaste 3–5 åren.

Skillnader i ämnesbetyg och variationer mellan ämnen de senaste 3–5 åren.

Deltagande och resultat i de obligatoriska nationella proven de senaste 3–5 åren Behörighet till nationellt program de senaste 3–5 åren.

Jämförelse mellan de tvåspråkiga elevernas kunskapsresultat och enspråkiga klasser i samma skola om detta finns, liksom med riket.

Elevernas kunskapsutveckling utvärderas regelbundet i samtliga ämnen utifrån kursplanernas krav (4 kap. 3–7 §§ och 10 kap. 12–13 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

¹ Stöd från forskning och utredningar framgår av projektets litteraturoversikt:

<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/min/kvalgr-min-littoversikt.pdf>

Rapport

2012-02-23

12 (21)

Dnr 40-2011:2523

Det finns en fortlöpande kontakt med hemmet om elevens studieresultat och utvecklingsbehov (3 kap. 4 § och 10 kap. 12-13 §§ skollagen, Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg, Riktlinjer).

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

Information om barnets och elevens utveckling

4 § Eleven och elevens vårdnadshavare och vårdnadshavare för ett barn i förskolan ska fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Enhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

10 kap. Grundskolan

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av

elevens utveckling i förhållande till läroplanen. Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. Ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven för undervisning i, och
2. Sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen får även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen. Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg, Riktlinjer

Läraren ska

/.../

- Genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling
- Utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- Med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov, och
- Vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper./.../

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. /.../

4.1 Har rektorn och personalen den kunskap som krävs för att bedriva tvåspråkig undervisning?

Syftet med frågeställningen är att undersöka den pedagogiska personalens kunskap om tvåspråkig undervisning, då den är direkt avgörande för kvaliteten på undervisningen. Frågeställning-

Rapport

2012-02-23

14 (21)

Dnr 40-2011:2523

en avser även att belysa rektorns och personalens kunskap om de nationella minoriteternas rättigheter samt betydelsen av modersmål för elevers kunskapsutveckling och skolframgång.

Inom detta område granskas följande:

Undervisande lärare har kunskap om tvåspråkighet och modersmålets betydelse för kunskapsutveckling och skolframgång (2 kap. 34 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, Stöd från forskning och utredningar).

Undervisande lärare har utbildning i modersmålet samt pedagogisk högskoleexamen (2 kap. 13 §, 18 §, 20 § skollagen, stöd från forskning och utredningar).

Personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter (2 kap. 34 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Det finns rutiner för att säkerställa behovet av behöriga lärare till den tvåspråkiga undervisningen (2 kap. 13 §, 18 § och 20 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, stöd från forskning och utredningar).

Författningsstöd:**Skollagen (2010:800)****2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning****Lärare och förskollärare**

Vilka som huvudmännen får använda för undervisning i skolväsendet

13 § Huvudmännen ska för undervisning använda lärare eller förskollärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren eller förskolläraren ska bedriva. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utbildning som krävs för att få bedriva viss undervisning i skolväsendet.

18 § Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som har den utbildning som krävs enligt 13 § eller ett behörighetsbevis enligt 15 § eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får huvudmannen använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska

1. Vara lämplig att bedriva undervisningen, och
2. I så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för undervisningen.

En person som avses i första stycket får användas för att bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta gäller dock inte om undervisningen avser

1. Modersmål, eller

2. Yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

Anställning av lärare och förskollärare

20 § Endast den som uppfyller följande kriterier får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning:

1. Har någon typ av lärarexamen eller förskollärarexamen enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av högskolelagen (1992:1434) eller motsvarande äldre utbildning, eller
2. Har fått ett behörighetsbevis enligt 15 §. Den som inte uppfyller kraven i första stycket får dock anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning, om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Detta gäller bara om
 1. Det saknas sökande som har utbildning som är avsedd för undervisning i modersmålet eller yrkesämnet,
 2. Den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet eller yrkesämnet, och
 3. Det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.

Även den som ska bedriva undervisning enligt 17 § och som inte uppfyller kraven i första stycket får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Kompetensutveckling

34 § Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att /.../

- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter,
- /.../
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Rapport

2012-02-23

16 (21)

Dnr 40-2011:2523

4.2 Är den tvåspråkiga undervisningen en del av skolans systematiska kvalitetsarbete?

Denna frågeställning syftar till att belysa hur den tvåspråkiga verksamheten följs upp och utvecklas med fokus på språkets betydelse för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling. Rektorn behöver se till att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete där också lärarna deltar, i syfte att säkerställa en hög kvalitet på den tvåspråkiga utbildningen.

Inom detta område granskas följande:

Rektorn är förtrogen med den tvåspråkiga verksamheten (Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Den tvåspråkiga undervisningen följs upp och utvärderas (4 kap. 3-7 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, 3 § förordning om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan)

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

4 kap. Kvalitet och inflytande

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Enhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. /.../

Förordning om dels fortsatt giltighet av förordningen (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan (med ändringar tom SFS 2011:421)

§ 3 En huvudman som deltar i försöksverksamheten ska kontinuerligt följa upp och utvärdera verksamheten.

4.3 Främjar den tvåspråkiga lärandemiljön elevernas språk- kunskaps- och identitetsutveckling?

Syftet med denna frågeställning är att undersöka om lärarna på ett medvetet sätt arbetar för att införliva elevernas bakgrund och erfarenheter i undervisningen. Vidare undersöks om lärarna utgår från en medveten pedagogisk idé om tvåspråkighet som resurs för elevernas kunskaps- och identitetsutveckling som omsätts i praktisk handling.

Inom detta område granskas följande:

Undervisningens utformning erbjuder och stimulerar eleverna att använda sina språkliga och kulturella kunskaper och erfarenheter (Lgr 11, En likvärdig utbildning, Lgr 11, Skolans uppdrag, Lgr 11, 2.2 Kunskaper, Riktlinjer, Stöd från forskning och utredningar).

Eleverna upplever att de har möjlighet till delaktighet och inflytande över både innehåll och form i undervisningen (4 kap. 9 § skollagen, Lgr 11, Rättigheter och skyldigheter, Lgr 11, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Undervisningen värnar även om den muntliga traditionen som finns i minoritetsspråket (Stöd från forskning och utredningar)

Det finns läromedel och annat pedagogiskt material att tillgå på minoritetsspråket som stödjer elevernas lärande (2 kap. 35 § skollagen)

Undervisningen på elevernas umgängesspråk erbjuds i den omfattning som behövs för att främja elevernas språk- kunskaps- och identitetsutveckling (Stöd från forskning och utredningar)

Rapport

2012-02-23

18 (21)

Dnr 40-2011:2523

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

Lokaler och utrustning och tillgång till skolbibliotek

35 § För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Inflytande och samråd

Allmänt om barnens och elevernas inflytande

9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas.

I 6 kap. 17 och 18 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om elevskyddsombud.

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper./.../Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. /.../

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag

/.../ Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Lgr 11, 2.2 Kunskaper, riktlinjer

/.../ Läraren ska

Organisera och genomföra arbetet så att eleven

- Utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
- Upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
- Får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling /.../

Lgr 11, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan, och
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,

Rapport

2012-02-23

20 (21)

Dnr 40-2011:2523

- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas./.../

4.4 Hur organiserar, genomför och följer skolan upp elevernas behov av särskilt stöd?

Tvåspråkig undervisning har visat sig framgångsrik när det gäller elevers språk- kunskaps- och identitetsutveckling. Här undersöks om eleverna får det stöd som de har rätt till och i vilken mån det är anpassat efter varje enskild elevs behov.

Inom detta område granskas följande:

Det finns rutiner för att utreda och erbjuda särskilt stöd (3 kap. 8-9 §§ skollagen, Lgr, 2.8 Rektorns ansvar).

Stödinsatserna följs upp och utvecklas (3 kap. 8-9 §§ skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Det särskilda stödet är anpassat och utformat efter elevernas behov (3 kap. 8-10 §§ skollagen, Lgr 11, 2.2 Kunskaper, Riktlinjer, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

Information om barnets och elevens utveckling

Utredning

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

8 § Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation.

Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövligt.

Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd.

Åtgärdsprogram

9 § Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas.

Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn. Om beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 11 § eller i form av anpassad studiegång enligt 12 § får rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan.

Om en utredning enligt 8 § visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till i stället besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Utformningen av det särskilda stödet i vissa skolformer

10 § För en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Lgr 11, 2.2 Kunskaper, Riktlinjer

Läraren ska /.../

- organisera och genomföra arbetet så att eleven /.../
- får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att /.../

- Undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver
- Kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan
- Resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör, /.../